

Strazburg, 20 Ekim 2010

**AVRUPA SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİ
(CCPE)**

Görüş No. 5

**Savcılık ve Çocuk Adaleti
ERİVAN BİLDİRGESİ**

**Bu Bildirge, 19-21 Ekim 2010 tarihlerinde Erivan’da (Ermenistan) gerçekleştirilen
CCPE’nin 5. Genel Kurul Toplantısında kabul edilmiştir.**

ERİVAN BİLDİRGESİ

Giriş

1. Avrupa Savcılar Danışma Konseyi (CCPE), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 2005 yılında savcılık hizmetlerinin işleyişine ilişkin görüş bildirmek ve Bakanlar Komitesi’nce üye devletlere yönelik olarak hazırlanan, ceza adaleti sisteminde savcılığın rolüne ilişkin Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı’nın etkin bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek amacıyla kurulmuştur.

2. Bakanlar Komitesi, 2010 yılı için CCPE’yi¹, çocuk dostu adaletle ilişkin 2 No.lu Karar² ışığında “çocuk adaletinde kamu politikası ilkeleri” konusunda bir Görüş hazırlamakla ve ayrıca çocukların yargılama öncesinde, sırasında ve sonrasındaki yerini, bu işlemler sırasında çocukların menfaatlerinin dikkate alınma şeklini ve çocukların kendi hakları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine erişim de dâhil olmak üzere adaletle erişim hakları konusunda yetkililerce bilgilendirilmesinde kullanılan yöntemlerle ilgili iyileştirmeleri incelemekle görevlendirmiştir.

3. Savcılar, bir kanun ihlalinin ceza yaptırımını gerektirdiği durumlarda toplum adına ve kamu yararına kanunların uygulanmasını sağlayan kamu yetkilileridir. Bunu yaparken savcılar, Rec(2000) No.lu Tavsiye Kararı’na uygun olarak hem bireylerin haklarını hem de ceza adaleti sisteminin olması gereken etkinliğini göz önünde bulundururlar.

¹ Bkz. CCPE’nin 2009-2010 için görev tanımı (1044. Bakan Yardımcıları Toplantısı, 10 Aralık 2008).

² 28. Avrupa Adalet Bakanları Konferansı’nda kabul edilen karar (Lanzarote, İspanya, Ekim 2007).

4. Savcıların rolü, bir devletten diğerine önemli ölçüde değişmektedir. Dolayısıyla, bu Görüş'ün amacı, çocuk adaletine dahil olan tüm savcıların çalışmalarına rehberlik edecek kılavuz ilkeleri belirlemek ve savcıların dâhil olduğu çocuklarla ilgili tüm yargılamalarda, çocuk ister kanunu ihlal eden biri isterse mağdur ya da tanık olsun, onun olgunluk düzeyi, savunmasızlığı ve zihinsel kapasitesi göz önünde bulundurularak belirli temel ilkelerin uygulanmasını sağlamaktır. Bu ilkelere uyum, yargılamanın tüm aşamalarında, yani yargılama öncesinde, duruşmada, kararın icrası sırasında ve çocuklarla ilgili kararların infazı sırasında geçerlidir.

5. Çocukları ilgilendiren davalarda savcılar, bir yandan toplumun menfaati ile adaletin hedefleri, diğer yandan da çocukların menfaatleri, özel ihtiyaçları ve savunmasızlığı arasında uygun bir denge kurmaya özel önem göstermelidir.

6. Savcıların ceza hukuku alanı dışında yetkilerinin bulunduğu devletlerde (örneğin aile hukuku, velayet hukuku ve idare hukuku konusunda) savcılar, bu Görüş'te de belirtildiği gibi, her zaman çocukların temel hak ve özgürlüklerini ve özellikle özel korunmalarıyla ilgili belirli ilkeleri teşvik etmelidir.

7. Aşağıdaki ilkeler, savcıların yetkileri çerçevesinde ve buldukları ülkenin ulusal hukukuna uygun olduğu durumlarda geçerlidir.

8. Bu Görüş'te çocuklarla ilgili olan ilkeler genç yetişkinler için de uygulanabilir.

9. Ayrıca CCPE, üye devletlerin, çocuk suçlarına yol açabilecek diğer sosyo-ekonomik etkenlerle (örneğin, evsizlik, işsizlik, eğitimsizlik) mücadele etmeye yönelik uygun önlemler alması yönündeki arzusunu ifade etmektedir.

Referans belgeler

10. CCPE, 37 üye devletin konuyla ilgili özel bir ankete verdiği yanıtlara dayanarak bu Görüş'ü hazırlamıştır³.

11. Bu Görüş, Mahkeme'nin bu konudaki içtihadı da dâhil olmak üzere evrensel⁴ ve bölgesel⁵ hukuki belgelere dayanmaktadır⁶.

³ Bkz. CCPE-GT(2010)1REV6.

⁴ Bkz. özellikle Birleşmiş Milletlerin hukuki belgeleri: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (20 Kasım 1989); Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları ("Pekin Kuralları", 29 Kasım 1985); Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri ("Riyad İlkeleri", 14 Aralık 1990); Özgürlüklerinden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları ("Havana Kuralları", 14 Aralık 1990). Bkz. ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Adalet Sisteminde Çocuk Haklarına İlişkin 10 sayılı Genel Yorumu (CRC/C/GC/10, 2007) ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Delil ve Yargılama Usulü Kuralları (9 Eylül 2002) ve özellikle Kural 67 ("Ses ya da video bağlantısı yoluyla canlı tanıklık"), Kural 68 ("Önceden kaydedilmiş ifadeler"), Kural 87 ("Koruyucu tedbirler") ve Kural 88 ("Özel tedbirler").

⁵ Bkz. özellikle Avrupa Konseyinin normatif müktesebatı: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 6, 8 ve 13. maddeler dâhil; Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (CETS No. 201) (5 üye devlet için 1 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir); çocuk suçluluğuyla başa çıkmanın yeni yolları ve çocuk adaletinin rolüne ilişkin Rec(2003)20 No.lu Tavsiye Kararı; Avrupa Cezaevi Kurallarına ilişkin Rec(2006)2 No.lu Tavsiye Kararı; yaptırımlara veya tedbirlere tabi olan çocuk suçlulara yönelik Avrupa Kurallarına ilişkin Rec(2008)11 No.lu Tavsiye Kararı; çocukların şiddete karşı korunmasına ilişkin bütüncül

12. CCPE, ayrıca, 7. Avrupa Başsavcılar Konferansı'nın (Moskova, 2006)⁷ “bireylerin korunmasında savcılığın rolü” ile ilgili çalışmaları ve sonuçlarının yanı sıra CCPE'nin kovuşturmayla alternatif önlemlere ilişkin 2 sayılı Görüş'ünü, savcılığın ceza hukuku alanı dışındaki rolüne ilişkin 3 sayılı Görüş'ünü ve demokratik bir toplumda hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkilere ilişkin 4 sayılı Görüş'ünü dikkate almıştır⁸.

Tanımlar

13. Bu Görüş'ün amacı doğrultusunda, CCPE, yaptırımlara veya önlemlere tabi olan çocuk suçlulara yönelik Avrupa Kurallarına ilişkin Rec(2008)11 No.lu Tavsiye Kararı'nın 21. paragrafında ve çocuğun suç işlemesi ile başa çıkmanın yeni yolları ve çocuk adaletinin rolüne ilişkin Rec(2003)20 No.lu Tavsiye Kararı'nın 1. bölümünde yer alan tanımları esas almaktadır:

- (i) “Çocuk/küçük”, 18 yaşından küçük kişi demektir;
- (ii) “Çocuk suçlu”, suç işlediği iddia edilen ya da işleyen 18 yaşından küçük kişi demektir;
- (iii) “Suç”, kanunu ihlal eden, yaptırım gerektiren ve bir ceza mahkemesinin ya da bir başka adli veya idari merciin bakmaya yetkili olduğu herhangi bir fiil ya da ihmal demektir.

Çocuk adaletinin özellikleri

14. Çocuk adaleti, ilgilendiği kesimin hassaslığı nedeniyle tüm adli, kolluk kuvveti ve sosyal aktörlerden özel ilgi görmelidir. Tüm adalet sistemlerinde savcılar, çocuğun reşit olmadığı gerçeğini, dolayısıyla bunun onun sorumluluk düzeyi üzerindeki olası hafifletici etkisini dikkate almalı ve çocukların haklarına özellikle özen göstermelidir.

15. Uygun olduğu durumlarda, aşağıdaki tedbirler dikkate alınmalıdır:

* Çocuklar tarafından verilen ifadelerin video veya ses kaydının alınması ve çocuk psikologları, pedagoglar, sosyal hizmet uzmanları veya diğer uzmanların da yardımıyla çocuklarla görüşmeler yapılması;

ulusal stratejilere dair Rec(2009)10 No.lu Tavsiye Kararı; “Çocuklar İçin ve Çocuklarla bir Avrupa Kurmak” Programı. Ayrıca bkz. “CommDH/IssuePaper (2009)1”, İnsan Hakları Komiserinin “Çocuk ve Çocuk Adaleti: İyileştirme Önerileri” başlıklı belgesi.

⁶ Bkz. AİHM içtihadı, özellikle: X ve Y/Hollanda Davası (26 Mart 1985, No: 8978/80); Bouamar/Belçika Davası (29 Şubat 1988, No: 9106/80); V/Birleşik Krallık Davası (6 Aralık 1999, No: 24888/94); T/Birleşik Krallık Davası (16 Aralık 1999, No: 24724/94); Couillard Maugery/Fransa Davası (1 Temmuz 2004, No: 64796/01); Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga/Belçika Davası (12 Ekim 2006, No: 13178/03); Okkali/Türkiye Davası (17 Ekim 2006, No: 52067/99); Maumousseau ve Washington/Fransa Davası (6 Aralık 2007, No: 39388/05); Yunus Aktaş ve diğerleri/Türkiye Davası (20 Ekim 2009, No: 24744/03); M.B./Fransa Davası (17 Aralık 2009, No: 22115/06) (Büyük Daireye başvuru aşamasında); Salduz/Türkiye Davası (27 Kasım 2008, No: 36391/02).

⁷ Bkz. Avrupa Konseyinin Rusya Federasyonu Başsavcılığı ile işbirliği yaparak düzenlediği Avrupa Başsavcılar Konferansı'nın 7. oturumu (Moskova, 5-6 Temmuz 2006).

⁸ Bkz. ayrıca, çocuk suçluların iyileştirmesine ilişkin anketin özet analizi (Document PC-CP(2009)04final) ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi için Avrupa hukuki işbirliği komitesinden bir grup uzman tarafından hazırlanan kılavuz ilkeler taslağı (Document CJ-S-CH(2011)9).

* Gerekğinde, ebeveyn sorumluluğuna sahip olan kişinin ya da çocuk hizmetlerine veya sosyal hizmetlere yakın bir başka kişinin huzurunda çocuklarla görüşmeler yapılması;

* Özellikle çocuklar için düzenlenmiş sorgu odaları. Çocuk mağdurlarla yapılacak görüşmelerin sayısı olabildiğince sınırlı olmalıdır;

* Görüşmeler, mağduriyetlerin tekrarlanmasını önleyecek şekilde yapılmalıdır.

16. Savcılar, hassaslıkları nedeniyle suç işleme olasılığı olan çocukların suç işlemesini engellemeye yönelik tedbirleri teşvik etmeye çalışmalıdır. Bu tedbirlerin uygulanmasında ebeveynlere danışılmalı ve ebeveynler sürece dâhil edilmelidir.

17. Yaptırımlar; ilgili çocukların eğitimi, öğretimi, kişisel ortamı ve kişiliğini dikkate almalı ve yalnızca ceza gerektiren suçları veya diğer haksız davranışları cezalandırmamalıdır. Çocukların özgürlüğünü kısıtlayan tedbirler kanunla belirlenmeli ve kesinlikle toplumun korunması gereklilikleriyle sınırlı olmalıdır.

18. Yetkilerine uygun olarak savcı, bir çocuğun, ister suçlu, mağdur ya da tanık olsun, adalet sistemiyle kurduğu her türlü temasın özel bir ilgiye tabi olmasını sağlamaya çalışmalı; böylece, çocuğun, davanın seyri, adli aktörlerin rolü ve kendisi için alınan tedbirler konusunda gerekli bilgileri yaşına göre anlaşılabilir yollarla almasına olanak tanınmalıdır.

19. Savcılar, çocuklarla ilgili yetkilerini kullanmak için tüm gerekli ve uygun araçlara sahip olmalı ya da bu araçlar, çocuklardan sorumlu diğer yetkili birimlere tahsis edilmelidir. Onlara, özellikle uygun bir işe alım ve eğitim sisteminin yanı sıra gerekli personel, araçlar ve uzmanlaşmış hizmetler sağlanmalıdır. Ayrıca üye devletler, çocuk suçlulara yönelik uzmanlaşmış birimler oluşturmayı ya da uzmanlaşmış memurlar istihdam etmeyi düşünmelidir.

20. Çocuklarla ilgili ceza soruşturma ya da kovuşturmalarında ve diğer davalarda savcılar, sürelerle özellikle dikkat etmeli ve bu tür davaların öncelikli olarak ele alınmasını ve haksız bir gecikme olmaksızın yürütülmesini sağlamaya çalışmalıdır. Uzun bir yargılama, işlenen suçun olumsuz etkilerini ağırlaştırabilir ve fail ya da mağdur olsun çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını engelleyebilir.

21. Savcılar, uluslararası standartlara göre, özgürlüklerinden mahrum bırakılan çocukların ana kural olarak yetişkinlerden ayrı tutulması ve aileleriyle iletişimlerini sürdürme hakkına sahip olmaları gerektiğinin farkında olmalıdır⁹.

22. Toplumun menfaati, medyaya adalet sisteminin işleyişiyle ilgili gerekli bilgilerin sağlanmasını gerektirir¹⁰. Ancak, ceza soruşturmalarına ve diğer işlemlere tabi tutulan çocukların medyada ifşa edilmesi özellikle zararlı olabilir. Bu nedenle savcılar, söz konusu çocukların haklarını ihlal edebilecek veya onlara daha fazla zarar verebilecek herhangi bir bilgiyi ifşa etmeme sorumluluklarının özellikle bilincinde olmalıdır.

⁹ Bkz. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 37.

¹⁰ Bkz. CCJE'nin 12(2009) sayılı Görüş'ünde yer alan Bordeaux Bildirisi ve CCPE'nin demokratik bir toplumda hâkimler ile savcılar arasındaki ilişkilere ilişkin 4 (2009) sayılı Görüş'ü.

23. Savcılar arasında deneyim alışverişi ve çocuk adaleti konusunda uluslararası işbirliği şiddetle tavsiye edilmektedir¹¹.

Yargılama öncesinde çocuklar

24. Bir davaya karışan çocuğun durumu hakkında daha iyi bilgi sahibi olmak için savcılar, yetkileri dahilinde, ceza soruşturması aşamasında değişik aktörler (örneğin polis, denetimli serbestlik ve sosyal hizmetler gibi) arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamada kilit bir rol oynamalıdır.

25. Savcılar, uygun olduğu hallerde, suça karışan çocuklar hakkında kovuşturma yapıp yapmayacaklarına karar vermeden önce sosyal hizmetlerin ve uzmanlaşmış çocuk koruma hizmetlerinin önerilerine başvurulmalıdır. Savcılar, mahkemeye hangi yaptırım ya da tedbiri önereceklerine karar vermeden önce de anılan birimlerin görüşüne başvurulmalıdır. Ayrıca savcılar, gerekirse uygun olduğu takdirde, duruşmalarda çocuklara yönelik özel teknik araçlar ve uzmanlar konusunda bilgi sahibi olmalı ve bunları kullanmalıdır (bkz. yukarıdaki 16. paragraf).

26. Savcılar, ceza yargılamalarının ya da diğer yargılamaların küçüklerin gelecekteki gelişimleri üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerini göz önünde bulundurarak, mümkün olan en geniş ölçüde ve hukuka uygun olarak, suça uygun bir adli yanıt oluşturduğu hallerde kovuşturmaya alternatif önlemleri çocuk suçlular için düşünmelidir; bunlara, çocuk adaletinin hedefleriyle tutarlı olarak ve mağdurların ve halkın çıkarlarını göz önünde bulundurarak başvurulmalıdır¹².

27. Uluslararası standartlara göre, çocukların yargılama öncesi tutukluluğu yalnızca bir son çare önlemi olarak ve mümkün olan en kısa süre için düşünülmelidir. Çocuklarla ilgili davalarda savcılar, özellikle yargılama öncesi tutuklama gerekçelerine daha az zorlayıcı tedbirlerle ulaşıp ulaşılamayacağını dikkatlice değerlendirmeli ve çocukların yargılama öncesinde tutuklanmalarının, tutukluluğun olası olumsuz sonuçlarını en aza indirecek koşullarda gerçekleşmesini sağlamalıdır.

28. Çocuklar tarafından işlenen değişik suç türleri için uygun tedbirlere ilişkin kılavuz ilkeler ya da tavsiyeler, kanun önünde eşitliği sağlamak için yararlı olabilir.

Yargılama sırasında çocuklar

29. Bütün savcıların ortak amacı, yargılama sırasında çocukların iyiliğini ve menfaatlerini sağlamak olmalıdır. Savcılar, uygun olduğunda, koruyucu bir yaklaşımın yardımcı olabileceği durumlarda, ceza yargılamasının suçlular, mağdurlar ve tanıklar üzerinde oluşturabileceği aşırı zararı en aza indirmeye çalışmalıdır.

30. Savcı, çocuğun kendisine yöneltilen suçlamalardan haberdar edilmesini ve kendi savunmasını tam olarak yapabilmesini sağlamaya çalışmalıdır. Bu sayede çocuğun, kendisiyle

¹¹ Bkz. CCPE'nin ceza hukuku alanında uluslararası işbirliğini geliştirme yollarına ilişkin 1 sayılı Görüş'ü.

¹² Bkz. CCPE'nin kovuşturmaya alternatif önlemlere ilişkin 2 sayılı Görüş'ü.

ilgili tüm davalarda gerekli açıklamaları yapabilmesi, adli yardımdan yararlanabilmesi ve yetkili mahkeme huzurunda özgürce konuşabilmesi mümkün olabilecektir.

Çocuklarla ilgili kararların infazı

31. Çocuk adaleti ile ilgili olarak, savcılar, bu onların yetkileri dâhilinde olduğu durumlarda, tazminat, eğitim, sosyal hizmetler tarafından denetim, tedavi, özel çocuk kurumlarına yerleştirme, arabuluculuk, adli kontrol, denetimli serbestlik ve şartlı tahliye gibi eğitim ve topluma kazandırma önlemlerinin mümkün olan en geniş ölçüde kullanılmasını, aynı zamanda mağdurun yararını, kamu yararını, ceza adaletinin amaçlarını ve çocuğun yararını da göz önünde bulundurarak, sağlamaya çalışmalıdır.

32. Savcılar, yetkileri çerçevesinde, uygulanan tüm yaptırım ve tedbirlerin hukuka uygunluğunu ve çocuklara yönelik özel eğitim kurumlarında verilen eğitimi denetlemeli ve çocuklar için uzmanlaşmış tüm cezaevi kurumlarında düzenli teftişler yapmalıdır. Bu teftişler, çocuk şüphelilerin yargılama öncesi tutukluluklarına ilişkin kurumları da kapsamalıdır.

33. Savcılar, bu kendi yetkileri dâhilinde olduğu durumlarda, suç işleyen ve adli bir tedbir ya da yaptırıma tabi olan çocukların yeniden suç işleme riskini önlemek için izlenmelerini ve onlara yardım edilmesini sağlamalıdır.

34. Üye devletler, özellikle bu Görüş'te açıklandığı gibi çocuk adaleti konusunda Rec(2000)19 No.lu Tavsiye Kararı'nın kendi ulusal sistemlerinde uygulanıp uygulanmadığını düzenli olarak kontrol etmeye davet edilmektedir.

Bu çeviri, HSK Dış İlişkiler ve Proje Bürosu tarafından yapılmış gayri resmi çeviridir.